

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celipoli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 15.

V Ljubljani, 1. avgusta 1876.

Tečaj XVI.

Realije v ljudski šoli.

Prednašal Ivan Tomšič, učitelj na vadnici, pri okrajnem učiteljskem zboru v Ljubljani dne 6. julija 1876.

(Preloženo iz nemškega na slovensko.)

Postava 14. maja l. 1869 določuje, da se ima v ljudski šoli podučevati tudi v realijah. Učeniku treba, da se pri podučevanju ozira na ta nauk ovako, kakor na druge predmete. A kaj se prav za prav razumeva, kedar govorimo o realijah v ljudski šoli? Pod tem imenom razumevamo najbolj važne stvari iz prirodoznanstva, zemljepisja in zgodovine s posebnim ozirom na domovino in nje vstavo. Prirodopisje pospešuje občno blagostanje in kdor je pozna, si naklanja korist, ki drugim uhaja. Prirodopisje uči človeka občudovati in ljubiti sledi vsemogočnosti, modrosti in neskončne dobrote božje, ki so znati v stvarjenji, in človeško oko gleda je lepoto stvarjenja, se razveseljuje nad njo, a nekateri z odpertimi očmi ne gledajo. — Prirodoznanstvo mladini ni le koristno, a je tudi nekaterim stanovom, katere si mladina izstopivša iz šole, voli, zelo potrebno. Prirodoslovje vadi razum, in veliko pripomore k fizični popolnosti. Razdira vraže in razjasnuje marsikatero smešno in čudežno pojmove o stvareh, katerih se nevedni ali boji, ali do katerih se mu merzi, a nastopnemu državljanu pri rokodelstvu in umetnosti, pri obertu in tovarništvu daje na roko znanosti, silno koristnih. Nič manj važno, koristno in potrebno je tudi podučevanje v zemljepisju in zgodovini. Mladina se uči poznati in ljubiti domovino, občno koristije in domoljubje se zbuja, okrožje se razširja. Zemljeznanstvo pripravlja nastajočega državljana, obertnika in umetnika na prihodnje potovanje, in ga vzposobljuje, da si v krajih, ka-

tere ima prehoditi, modro zbira, in da proste ure v nadaljno izobraževanje in boljši pridobitek koristno rabi, tako, da njegovi želji po znanstvu ne uide ničesa, kar je vredno, da se pogleda, preišče in preudari. A konečno, kdo ne ve, kako koristno, da potrebno je zemljeznanstvo vojniku?

Iz tega kratkega razvidite, predragi, da realije globoko vplivajo na vse gospodarstvene razmere. Kdor zamuja v tem podučevati, si veliko zadolži. Že pred novimi šolskimi postavami so bili učenci po §. 32 pol. šolske vstave obvezani, primerno podučevati v realijah, a to še le v tako zvanem 4. razredu. Kako pičlo se je podučevalo v tem važnem predmetu v stari šoli, je vsakemu izmed nas znano. Zakaj bi tedaj novih šolskih postav radostno ne pozdravljali z ozirom na to, da so dobile tudi realije med drugim nauki prostor, ki ga poprej niso imele. Na realije, ki izobražujejo duh in serce (značaj), je treba pri šolskem poduku bolje gledati, jih bolje gojevati, kakor doslej, in upamo, da se bode v tem oziru po naših šolah marsikaj na bolje obrnilo.

Pri realijnem poduku v ljudski šoli se pa tudi lahko vrinejo velike napake, vzlasti, ako učenik drugim naukom na kvar, v realijah podučuje. V starih šolah so premalo v tem storili, sedaj pa nekateri preveč store, preveč obširno v tem podučujejo, da, še celo na kvar poduku v branju in jeziku, ki je vendar zelo važen. Ako učitelj pretiruje ali presega, to gotovo ne koristi ljudski šoli, marveč ji zelo škoduje, tako, da otroci ne znajo ne pošteno brati, niti pisati. Kdor realijin poduk preobširno razlaga, temu je tudi nemogoče, da bi to stroko razpravljal temeljito in izverstno. Ogibati se moramo vsake preobsežnosti in presilave. Branja, posebno v spodnjih razredih, ne smemo zanemarjati na ljubo realijam. V višjih razredih otroci vse lože dohité, kakor branje. Žalostno je, da kljub temu, da so v zadnjih časih iznajdli nove pripomočke za mehanično izurjenje v branji in se sploh derže pri tem poduku boljših potov, vendar le večkrat slišimo pritožbe, da otroci niso zadosti izurjeni v branji, in da sploh zaostajajo, kar se tiče umnega in estetičnega branja, a skušnje to poterjujejo. Da otroci gladko beró tiske in pisne čerke (pri nas še celo v dveh jezicih), treba je v ta namen, kakor sploh veste, da se berilna vaja kakih desetkrat bere, da gre ročno. Kje pa jemati časa? ako se realije stavijo v prvo versto, kakor nekateri učenci res mislijo, in to zarad tega, ker jim je ta predmet nov.

Koliko se ima podučevati v realijah v ljudski šoli, povedo učni čerteži. Učenik mora znati, da si učno tvarino primerno razdeli, a nikdar ne sme pozabiti pravila, ki se glasi: Ljudska šola ne sme in ne more v prirodoznanstvu, v zemljepisji vsega v popolnosti in sistematično opodučevati.

Poduk v realijah je marsikateremu učitelju še nov. V starih šolah

so od tega le malo ali celo nič slišali, tedaj pa mislijo, da nova šola nima drugega, nego realije. Pri vsakem podučevanju imajo le realije na jeziku. Od tega prihaja, da je veliko učiteljev, ki opuščajo branje in poduk v jeziku in imajo le realije pred očmi. Take tožbe slišimo skoraj pri vseh šolskih poročilih, glasile so se pa tudi po pedagoških listih. Berilna vaja, realjnega zadržaja, se bere jedenkrat, k večem dvakrat, potem se pa razgovarjajo o nji široko in daljeko, ker tak učitelj hoče do pičice prodati vse, kar zna. Tako postopanje le čas jemlje, a koristi malo, ker si otroci ne morejo zapomniti vsega. So pa zopet učitelji, ki se za poduk v realijah premalo ali čisto nič ne brigajo, bojé, da bi preveč ne zamudili izarjevanja v branji. Pri takih učiteljih se le pridno bere, a na zadržaj se ne gleda. Oboje je preustroji naše ljudske šole kvarno, niti se ne dosega, a tudi ne more doseči, kar se sedaj tirja od naših ljudskih šol zastran poduka v realijah.

Kako naj se tedaj podučuje v realijah, da se zadostuje sedanjim tirjavam?

Na to nam odgovarja zadost razločno šolski in učni red 20. avgusta v §. 55, kjer se govori: „Uk v realijah naj si izbere to, kar je najvredneje znati iz prirodopisa, zemljepisja in povestnice. Deržati se je načela, da se ta uk po spodnjih in srednjih stopinjah stika samo z abecednikom in z berili, a da še le na zgornjih stopinjah dobode samostojen prostor“.

Vodilo, v tej postavi, določeno hočem samo razširiti v njegovem pomenu, in skušal bom kazati pot, po kateri se ima stopati v ljudski šoli, pri poduku v realijah v smislu postave, da se spolni zgoraj navedeni paragraf. Govoril bom, kar le moč ob kratkem.

V prvih dveh razredih po šolah prav za prav ni prepisan nauk v realijah, ampak tukaj se sploh jemlje nazorni nauk. Tisti učitelji tedaj ne ravnavo po omenjenem paragrafu, ki v realijah podučujejo obširno, temeljito in do kraja tako, da ni primerno razumnosti in potrebi otrok.

Pri nazornem nauku naj se pa odbirajo le take stvari, ki otroke mikajo, ki jim niso predaleč, namreč posamezni pridelki iz narode in umetnosti. Učenik, ki bi hotel vso naravoznanstveno stvarino, ki je v našem abecedniku nakupičena, razpravljati, bi bil komaj v dveh letih gotov z abecednikom. Ne gre za to, da bi dobili otroci v tem, kar ima abecednik v sebi, popolni pojem, a marveč za to, da si odbere učenik nekatere, otrokom bolj znane reči, o katerih potem govori bolj obširno. Nespametno bi bilo, ko bi učitelj v I. ali II. razredu hotel otrokom obširno popisovati vse tiče, dvoživke, ribe in rastline, ki so navedene v abecedniku, že zadostuje, ako otroci umejo razločevati domače in tuje živali, dvoživke in ribe, tiče in domačo perutnino. Otroci naj vedo, da imajo tiči perje, a ribe luskine. Tedaj poglobitve znake in korist domačih žival in rastlin naj učitelj razpravlja, a ni treba, da bi to bilo obširno in temeljito.

Učitelj v prvih dveh letih pri realijah nikdar ne sme biti preobsežen, sicer mu časa zmanjka za branje, ki je v prvih dveh šolskih letih poglavitna stvar. Tukaj naj še omenim, da se v mestnih šolah za nazorni nauk drugačno gradivo odbira, kakor v selskih šolah.

V drugem, vzlasti v tretjem letu, naj stopi učenik za korak naprej, in naj obravnava realijna berila na podlagi nazorovanja. V ta namen se morajo naša berila čisto predelati. V drugem in tretjem razredu naj bodo kratke, lahko umevne in take berilne vaje, ki pripravljajo učence za pravo podučevanje v realijah. Da se take vaje prav razumejo, to je nalog drugemu razredu. Dobre podobe, ako mogoče stvari, kakoršne so, naj posredujejo nazor.

Še le v 3. razredu (4. in 5. šolsko leto) naj se začenja po učnih črtežih pravo podučevanje v realijah, leto za letom naj se ta poduk razširja in nadaljuje. Da moremo učniki to storiti, potrebujemo pred vsem beril, primernih učnim črtežem, po katerih se razdeljuje realna snov po letnih tečajih. Nekaj naj se jemlje v slovenska, nekaj v nemška berila, posamezne stvari naj se nikar ne ponavljajo, kakor se sedaj godi po naših berilih, ampak otroci naj vsako leto spoznavajo nove poedince (Individuen). Po mojih mislih bi se lahko vsa snov za prirodoznanstvo, kakor to velevajo učni črteži, začenši od 3. razreda, razdelila prav primerno po naših berilih. Berilne vaje naj bi bile kratke, in naj bi imele v sebi le to, kar je v resnici znanja vredno.

V 3. in 4. razredu naj se otrokom kažejo le domače živali, rastline in rudnine, ki otroke najbolj zanimivajo. Ako se tukaj držimo stanovitno naravnega reda, pozneje lahko privzamemo daljno in neznano tako, da to vverstujemo enakorodnemu, že znanemu. Tudi tukaj se mora pokazati otrokom vsaka stvar zadost velika, in če je mogoče naravna. V 4. in 5. razredu naj se začenja podučevanje v rudninstvu z rudninami domačega kraja, ker se te najlože dobivajo in je njih korist očividna. Na takih mestih, kjer so rudniki, plavži ali obertnosti, naj se izdelki, ki se dobivajo, bolj temeljito razpravljajo.

O rastlinah naj govori učitelj takrat, ko so v cvetji, ker jih tačas otrokom pokaže. Zaželke in brezvretencarji naj pridejo na versto po letu.

Tudi še opomnim, da ima v višjih razredih podučevanje v prirodoznanstvu biti tudi podučevanje v jeziku. Kar so otroci zapopadli, naj tudi povedo ustmeno in izrazijo pismeno. To bi bilo izverstno gradivo za tiho delavnost v razredih z več oddelki. Saj se vendar da toliko govoriti od koristi in lastnosti žival in rastlin, od koristi rudnin, o tem, kako so se začele, in kako se rabijo, kako vplivajo na blagor in gorje človeštva, na promet in obertnost. Vsaka teh toček je sposobna za kratke sestavek.

Tudi za učenje na pamet se lahko odberejo kratke in primerne

berilne vaje o realijah. To bi posebno predlagal za spodnji razred ljudskih šol. Spodnji razred je tudi razred, v katerem se uči govoriti, in po naših učnih črtežih so tudi vaje na pamet prepisane v najnižjem razredu.

Kar se tiče zemljepisja in povestnice, sem te misli, da naj imajo učenci v treh višjih razredih v ljudski šoli že redoma poučno knjigo, sicer ne bodo znali nikoli nič kaj zdatnega, in sistematično vredjenega. Berilo ne more imeti nikakor toliko gradiva, da bi se zadostovalo v zemljepisju temu, kar zahtevajo učni črteži. V berilo slišijo pa le zgodovinske slike, ki zbujaajo veselje do branja, in tam so na pravem mestu, ako pa hoče učenec spoznati svojo domovino in očetujavo, naj se nauči najvažnejših stvari o Evropi in drugih delih sveta, povdarjaje posebno talne razmere, naj razume prikaze, ki prihajajo od podobe, stanja in gibanja naše zemlje, pri zgodovini naj čisla tiste može in dogodbe, ki so pred drugim pripomogli, da se je v obče razvilo človeštvo in v posameem domovina, a s takimi slikami, ki so postavljene druga poleg druge, navadno brez vsega posredovanja med sabo, prav malo ali celo nič zvezane, kakoršne so po naših sedanjih berilih, se doseže le malo. Taka poučna knjiga bi bila kot posebno berilo učencem.

(Dež. šolski svet v Ljubljani je tudi gotovo na to mislil, ko je razposlal ljudskim šolam „Kersnikovo“ zgodovino avstrijsko-ogerske monarhije. Vr.)

Po ukazu slav. c. k. poučnega ministerstva je tudi tako berilo dopuščeno, ker tam je rečeno, da se v petem razredu zmejo rabiti za realije posebne, dopuščene poučne knjige, vsaj tukaj govorim od višjih razredov v ljudski šoli.

Kar se tiče učne oblike (Lehrform) pri pouku v realijah, naj bo tista raznotera. Kar otroci vidijo, ali kar premišljevaajo morejo najti, to naj se iz njih izprašuje, a kar se ne da razviti, naj se prednaša. Mislim, da se bode formalno in materielno že doseglo nekaj.

Konečno še opomnim, da se mi v metodično razumenje beril silno važen vidi, navod za priropisje po sedanjih učnih črtežih za rabo v višjih razredih, ker sedanje poučne knjige po svoji notranji vredbi učnika lahko zapeljejo, da stvar preveč znanstveno obravnuje.

Dokler pa imamo za uk v realijah take pomankljive in slabo sestavljena berila, bi častitim sobratom prav posebno nasvetoval, da si gradivo za realije po posameznih razredih in oddelkih razdele tako, kakor je to sestavil Fr. Weyde v svojih podrobnih učnih črtežih za prirodznanstvo „detaillirte Lehrpläne für Naturkunde“, ki so pred kratkem izišli v „Budejevicah“. Ti učni črteži so sestavljeni po najnovejših ministerskih določilih in metodičnih vodilih za 1, 2, 3, 4 in 5 razredne ljudske šole in za spodnje razrede osemrazredne meščanske šole. Ti

učni čerteži nimajo v sebi nič drugega, kakor razdelitev prirodopisa in prirodoznanstva po posameznih šolskih oddelkih in tečajih.

Ako kratko vse povzamem, pridem do naslednjih točk, ki jih častitim tovarišem priporočujem, da jih sprejmo pri realijem poduku.

1. V spodnjih razredih naj se uk v realijah samo pripravlja po nazornem nauku in po berilih, ki obdelujejo realije, začenši od 3. razreda naj bo ta uk zamostalen na podlagi nazora in rabé berila.

2. Realije naj se v spodnjih razredih ne razpravljajo preobširno, in na kvar vajam v branji.

3. Naša berila, nemška in slovenska, naj se predelajo po učnih čertežih.

4. Za zemljepisje in povestnico naj imajo učenci višjih razredov (začenši od 4. razreda) redno berilo.

5. Tudi za prirodoznanstveni uk bi bila v višjem razredu posebna poučna knjiga potrebna.

6. Podrobni učni čerteži za prirodoznanstvo „Fr. Weyde-jevi“ se priporočajo ljudskim šolam v ta namen, da se prirodoznanstveni uk po njih razdeli.

Svoboda.

(Konec.)

Milost dela pri človeku le toliko, kolikor človek sodeluje, in prav to, da se človek lahko odreče sodelovanju, dokazuje, da je svoboden. Kakor nas solnčna luč ne sili k gledanju, a pospešuje možnost vida, njemu napotke odstrani, in mu podeli živost, tako je tudi z milostjo, kar se tiče prostosti. Ker greh zavira, da svoboda ne pride do položaja dopolnjenja, tako ji milost pomaga zoper moč greha, ki ji jemlje svobodo, dasiravno pa človek brez milosti božje ne pride do take svobode, pa vendar milost lahko zaverže, kakor bolnik zdravilo, ki se mu k zdravji ponuja. Tedaj nam je nekako jasno, da je človek po gnadi (milosti) Božji še le popolnoma svoboden, in da je življenje v milosti in iz milosti še le življenje v svobodi, ker človeka podpira duh Božji, ki je v resnici svoboden. Tako uči tudi katoliška cerkev, in obsoja tistega, ki pravi, da človek ne more kaj za to, ako hudobno ravna. Sklep teh naukov je v besedah sv. Pavla, ki pravi: Vse zamoremo v tem, ki nas poterjuje, — v Kristusu. Prava kerščanska svoboda je tedaj, zavedna zmožnost samoodločbe, katero milost poterjuje. — Kakor vsako drugo idejo, tako so tudi idejo o svobodi pobijali mnogoteri. Pervi so bili tvarinarji vseh časov, ki so človeka v eno versto stavili z živalimi vred pod postavo nature, kateri se mora podvreči.